

Samenvattend advies

Aan de minister van Binnenlandse Zaken, Institutionele Hervormingen en Democratische Vernieuwing
Mevrouw Annelies Verlinden
Wetstraat 2
1000 Brussel

17 april 2024

Geachte Minister,

In de hoedanigheid van adviesorgaan zowel voor (i) de elektronische stemsystemen en -software met papieren bewijsstuk als (ii) voor de verkiezingssoftware voor de stemopneming en de verdeling van de zetels, zoals beschreven in Art. 4, §3 van de wet van 7 februari 2014 tot organisatie van de elektronische stemming met papieren bewijsstuk en artikel 165 van het Kieswetboek en conform het contract tussen PwC Enterprise Advisory BV (hierna "PwC") en Smartmatic International Holding BV (hierna "Smartmatic") van 27 november 2023, hebben wij een onderzoek uitgevoerd van de toepassingen voor elektronische verkiezingen, geleverd door Smartmatic, die ingezet kunnen worden in het kader van de samenvallende Europese, federale en regionale verkiezingen van 9 juni 2024 (hierna de Toepassing genoemd).

Meer specifiek omvat de Toepassing:

- De voorbereidingstoepassing om een medium aan te maken om de stembureaus op te starten;
- Het voorzitterssysteem;
- Het stemsysteem voor het uitbrengen van de stem door een kiezer evenals het verifiëren van zijn uitgebrachte stem; en
- De registratietoepassing (urne) om alle uitgebrachte stemmen elektronisch te registreren.

Dit onderzoek had als doelstelling om een advies uit te brengen met betrekking tot de geschiktheid van de Toepassing.

Deze geschiktheid omvat:

- De integriteit van het stemproces, fraudebestendigheid, waarborg op het behoud van het geheim van de stemming;
- De conformiteit met de wetgeving;
- Een systeem dat functioneel, betrouwbaar, bruikbaar, efficiënt en onderhoudbaar is; en
- Een systeem dat een herhaalbaar resultaat oplevert.

De conformiteit met de wetgeving behelst op zijn beurt conformiteit met het/de:

- Kieswetgeving:
 - Algemeen Kieswetboek en bijlagen (Officieuze coördinatie tot 27 oktober 2023);
 - Wet van 23 maart 1989 inzake de verkiezing van het Europees Parlement (Officieuze coördinatie tot 12 januari 2024);
 - Wet van 16 juli 1993 ter vervollediging van de federale staatsstructuur - Verkiezing van het Vlaams Parlement en het Waals Parlement (Officieuze coördinatie tot 8 juni 2023);
 - Wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop het Brussels Hoofdstedelijk Parlement wordt verkozen met een uittreksel van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen (Officieuze coördinatie tot 1 oktober 2023);
 - Wet van 6 juli 1990 inzake de verkiezing van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap (Officieuze coördinatie tot 1 oktober 2023); en
 - Wet van 7 februari 2014 inzake de elektronische stemming met papieren bewijsstuk (Officieuze coördinatie tot 14 april 2023).
- Besluiten
 - Koninklijk besluit van 21 maart 2014 tot vaststelling van de algemene erkenningsvoorwaarden van de elektronische stemsystemen met papieren bewijsstuk;
 - Koninklijk besluit van 27 februari 2019 tot wijziging van het koninklijk besluit van 21 maart 2014 tot vaststelling van de algemene erkenningsvoorwaarden van de elektronische stemsystemen met papieren bewijsstuk, waardoor de artikelen 62 en 64 van de wet van 19 april 2018 houdende verscheidene wijzigingen inzake verkiezingen, in werking kunnen treden;
 - Koninklijk besluit van 26 januari 2023 tot wijziging van het koninklijk besluit van 29 maart 2019 tot vervanging van het koninklijk besluit van 14 maart 2014 houdende aanwijzing van de kieskantons en gemeenten voor het gebruik van een elektronisch stelsysteem (Sint-Pieters-Leeuw);
 - Koninklijk besluit van 19 juni 2023 tot wijziging van het koninklijk besluit van 29 maart 2019 tot vervanging van het koninklijk besluit van 14 maart 2014 houdende aanwijzing van de kieskantons en gemeenten voor het gebruik van een elektronisch stelsysteem (Sint-Genesius-Rode);
 - Koninklijk besluit van 24 september 2023 tot bepaling van de lijst van karakters die gebruikt mogen worden voor het letterwoord dat bovenaan de kandidatenlijst op het stembiljet moet staan bij de verkiezingen van het Europees Parlement, de Kamer van Volksvertegenwoordigers, het Waals Parlement, het Vlaams Parlement, het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Brusselse leden van het Vlaams Parlement en het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap;
 - Koninklijk besluit van 25 oktober 2023 tot uitvoering van het artikel 90, tweede lid, van het Kieswetboek, betreffende het aantal kiezers dat toegelaten wordt om per stemafdeling te stemmen in de kieskantons en de gemeenten die voor het gebruik van een elektronisch stelsysteem zijn aangewezen;
 - Koninklijk besluit van 19 december 2023 tot wijziging van het koninklijk besluit van 27 februari 2019 tot bepaling van de regels volgens welke de lijsten en de kandidaten getoond worden op het beeldscherm van de stemcomputers met papieren bewijsstuk;

- Ministerieel besluit van 21 december 2023 houdende de afmetingen van de stembiljetten die afgedrukt worden door een elektronisch stelsysteem met papieren bewijsstuk, alsook de vermeldingen erop, bij de gelegenheid van de gelijktijdige verkiezingen van het Europees Parlement, de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Gewest- en Gemeenschapsparlamenten van 9 juni 2024;
- Ministerieel besluit van 9 februari 2024 tot vervanging van de bijlagen bij het ministerieel besluit van 14 maart 2019 tot vaststelling van de modellen van de onderrichtingen voor de kiezer in de kieskantons en gemeenten die voor het gebruik van een elektronisch stelsysteem met papieren bewijsstuk zijn aangewezen bij de gelijktijdige verkiezingen voor het Europese Parlement, de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Gewest- en Gemeenschapsparlamenten; en
- Koninklijk besluit van 18 februari 2024 tot regeling van sommige kiesverrichtingen voor de gelijktijdige verkiezingen van het Europees Parlement, de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Gewest- en Gemeenschapsparlamenten op 9 juni 2024.
- Algemeen
 - Wetten van 18 juli 1966 op het gebruik van de talen in bestuurszaken.

Ons onderzoek en de evaluatie van de Toepassing zijn gebaseerd op:

- Een nazicht van de geautomatiseerde verwerking en controle binnen de toepassingen;
- Interviews met management en ander personeel van Smartmatic met toegewezen verantwoordelijkheden voor het naleven van de conformiteit met de erkenningsvoorwaarden;
- Nazicht, op basis van steekproeven, van documenten die de naleving van de erkenningsvoorwaarden aantonen;
- De uitvoering van simulatietesten, op basis van steekproeven, op een testbank en testplatform;
- Het nazicht van de broncode en de structuurbestanden, beperkt tot de wijzigingen als gevolg van de doorgevoerde veranderingsaanvragen; en
- Andere verificaties die wij noodzakelijk achten.

Specifiek hebben wij volgende processtappen en componenten geëvalueerd:

- Het voorbereidingssysteem, inclusief het duplicatiesysteem (beperkt tot het duplicatieproces);
- De systemen die gebruikt worden binnen het stembureau:
 - Het voorzitterssysteem (PM);
 - De urne; en
 - De stemmachines (VM).
- De herteltoepassing.

Daarnaast hebben wij interfacetesten uitgevoerd in het kader van de verkiezingen van 9 juni 2024. Dit betreft de interfaces tussen:

- De modules “Kandidatenbeheer” (EML-230 bestanden) en “Contactenbeheer” (csv-bestanden) van de toepassing MARTINE, geleverd door CIVADIS enerzijds en het voorbereidingssysteem van Smartmatic anderzijds; en
- Het voorzitterssysteem van Smartmatic enerzijds en de module “Resultatenbeheer” van de toepassing MARTINE, geleverd door CIVADIS anderzijds.

Voor deze interfacetesten hebben wij gebruik gemaakt van EML-230 en csv bestanden die ons bezorgd werden door CIVADIS, conform met de toenmalig beschikbare versie van het MARTINE systeem. Daarnaast hebben we, op basis van onze testscenario's, de door de Toepassing gegenereerde bestanden (EML-510) opgeladen in het MARTINE systeem. Ook hier werd gebruik gemaakt van de op dat moment beschikbare versie (i.e. versie 12.0.12 van 06/12/2023). Verdere aanpassingen aan het MARTINE systeem kunnen echter een impact hebben op de correcte werking van deze interfaces.

De in dit rapport opgenomen observaties hebben enkel betrekking op de finale versie van de Toepassing die door Smartmatic aan PwC opgeleverd werd op 7 december 2023 (versie 2.4.6.211).

Andere wijzigingen, uitgevoerd of gepland, op de Toepassing en documentatie, na bovengenoemde data (e.g. software aanpassingen voor het herstellen van softwarefouten) vallen expliciet buiten het toepassingsgebied van deze evaluatie.

De beoordeling van de fysieke omstandigheden (e.g. temperatuur, vochtigheid, etc.) waarin de systemen uiteindelijk opgeslagen en gebruikt worden, valt buiten het toepassingsgebied van onze opdracht. Verder vallen ook de opzet van de systemen in productie, inclusief de initiële parametrisatie en de operationele uitbating van de systemen buiten de opdracht van het adviesorgaan.

Op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden binnen het toepassingsgebied van de evaluatie, op voorwaarde dat de uitbatingsinstructies worden aangepast naar de bemerkingen volgend uit onze werkzaamheden en als dusdanig uitgevoerd worden, en verwijzend naar de definitie van geschiktheid zoals hierboven vermeld, besluiten wij met redelijke –maar geen absolute– zekerheid¹, dat de Toepassing verenigbaar is met de ter beschikking gestelde hardware en beantwoordt aan de hierboven gedefinieerde criteria van geschiktheid.

De extrapolatie van deze evaluatie naar de toekomst is onderhevig aan het risico dat de erkenningsvoorwaarden of de mate van conformiteit van de Toepassing met de erkenningsvoorwaarden kunnen gewijzigd zijn.

Het management van Smartmatic is verantwoordelijk voor de conformiteit met de relevante wetgevende voorschriften, de geschiktheid en de kwaliteit van de systemen zoals hierboven beschreven werd.

¹ Voor de term “redelijke zekerheid” verwijzen we naar het Koninklijk Besluit van 26 mei 2002 met betrekking tot systemen van interne controle binnen de federale overheidsdiensten (BS 31 mei 2002). Deze opdracht betreft geen assurance opdracht onder de International Standard on Assurance Engagements.

Dit samenvattend advies werd door PwC opgesteld in haar hoedanigheid van adviesorgaan. Elke andere lezer van dit samenvattend advies dan Smartmatic of de geadresseerden van dit samenvattend advies (i) erkent en begrijpt dat de door PwC verrichte werkzaamheden uitsluitend uitgevoerd werden in de in paragraaf 1 van dit samenvattend advies beschreven context en (ii) erkent dat noch PwC, noch haar vennoten, werknemers en vertegenwoordigers aansprakelijk gesteld kunnen worden (contractueel of buitencontractueel) voor verliezen, schade, nadelen of kosten, van welke aard ook, als gevolg van enig gebruik dat hij/zij al dan niet van dit samenvattend advies maakt, of anderszins als gevolg van het feit dat hij/zij tot het samenvattend advies toegang heeft verkregen.

Dit advies is enkel bedoeld voor het gebruik voor de samenvallende Europese, federale en regionale verkiezingen van 9 juni 2024.

Met de meeste hoogachting,

PwC Enterprise Advisory BV, vertegenwoordigd door

DocuSigned by:
Pascal Tops
CF5DB8DFBF9F47F...

Pascal Tops²
Vennoot

² Pascal Tops BV, vertegenwoordigd door haar vaste vertegenwoordiger, de heer Pascal Tops